

sica seu tonis et de monochordo inter se distincti sint, ut vult Trithemius, sive non, opus Bernonis De tonis exstat in codice Mellicensi, signato nunc Ht. N, num. 3, non nisi sæculo xv, et quidem perquam flagitiose exarato. Alterum ejusdem Tonarii exemplam servatur in codice membraneo Tegernseensi quingentorum circiter annorum. Cujus monasterii veteres præstantissimos libros dum excuteremus, incidimus etiam in aliud egregium De musica opus Theogeri seu Dietgeri e nostris episcopi Metensis, de quo Anonymus Mellicensis De Scriptoribus ecclies cap. 109: « Dietgerus abbas, a Latinis Theogorus, a Theotonicis quibusdam Theokarius dictus, domini Wilhelmi abbatis (Hirsaugiensis) primo discipulus, deinde in monasterio S. Georgii abbas tertius, ac tandem Metensis episcopus, aliquantisper administrato episcopio sepultus est in Cluniaco. Et hic quoque tractatum unum De musica scribit, in quo de ejus inventione et numeris ac propositionibus juxta arithmeticos breviter quidem, sed satis subtiliter agit. » Nec rem lectori nostro ingratham nos facturos speramus, si integrum, qui brevis est, Theogeri operis prologum hoc loco dederimus. Ea enim igitur ex codice Tegernseensi:

Incipit Musica Theogeri episcopi.

« Pythagoras philosophus apud Græcos primus musicæ artis repertor fuisse legitur: translator autem ascribitur Boetius genere et scientia clarissimus, et ejusdem artis secundum numerorum proportionem indagator profundissimus. Guido vero monachus exstitit vocum investigator diligentissimus. Exstat autem Monochordum hujus artis argumentum evidentissimum, cujus etiam institutor primus dicitur supradictus Græcorum philosophus. » Incipit Opus: *Monochordum autem est musicum instrumentum, quod naturaliter et sufficienter antiquitus constabat octo chordis, etc.*

Verum hæc de Theogeri Musica non nisi incidenter commemorata sint occasione Tonarii Bernonis Augiensis, cujus operis, cum veteribus figuris et peregrinis litterarum ac notarum ductibus, quos typographi nostri ægerrime imitentur, distinctum et pietum sit, non nisi prologum hic edere visum fuit.

Joannes Trithemius etiam Bernonis librum Epistolarum ad diversos laudat, quem quidam amicorum nostrorum nuperrime in percelebri Germaniæ bibliotheca detexit.

Magni momenti sunt epistolæ Bernonis, præsertim numero undecima, ubi errores Joannis Cassiani circa liberum arbitrium ex Cassiodoro et Prospero late exponit, et « Cassianum, virum licet in aliis probatum, in hac parte jure culpatum » fuisse concludit. Ut adeo hinc facile colligas monachos auctoritate Cassiani non usque eo motos fuisse, ut ex ejus *Collationibus*, quas perpetuo in manibus habebant, una cum sanæ doctrinæ lacte etiam Pelagianos aut Semipelagianos errores vulgo imbibissent, quod nuper vir, alias celeberrimus Jo. Franciscus Buddeus, in Academia Ienensi doctor theologiæ, in Institutionibus Theologiæ Dogmaticæ lib. III, c. 2, non sine sanctorum in Ecclesia catholica virorum ac integrorum ordinum injuria contendit. Quale enim est illud: « Factum id cum primis » (scilicet ut Pelagianos errores in dies latius serperent) « cum sæculo xiii Franciscus atque Dominicus novos monachorum ordines, qui magnam deinceps in Ecclesia Romana celebritatem consecuti sunt, instituerent. Dominico enim Cassianus maxime se probavit; hinc et, ut ejus placita certatim in monasteriis resuscitentur, effecit, » etc. Dolet amicum in re litteraria ista excidisse! Vide Edmundum Martene, virum pietate ac eruditione celebrem, in Commentario in Regulam S. Benedicti, pag. 10 et 24.

BERNONIS LIBELLUS

DE QUIBUSDAM REBUS AD MISSÆ OFFICIUM PERTINENTIBUS

(Biblioth. vet. Patr. tom. XVIII, pag. 56.)

CAPUT PRIMUM.

Qualiter priscis apostolorum temporibus missarum celebritas ageretur.

Igitur in exordio nascentis Ecclesiæ non eo quo nunc modo vel ordine sacra celebrabantur missarum solemnia, teste etiam beatissimo Gregorio papa, qui inter multa quæ constituit utilia, cum in celebratione missarum, tum etiam in vario ecclesiasticarum rerum usu ad conficiendum corpus et san-

guinem Christi, orationem Dominicam fecit decantari, sicut de eo scriptum est: Orationem Dominicam mox post canonem super hostiam consuevit recitari. De hoc et de aliis cum quosdam murmurare sentiret, pissimus Pater inter alia non dedignatus est hujusmodi rationem reddere, dicens: Orationem Dominicam ideo mox post precem dicimus, quia mos apostolorum fuit ut ad ipsam solummodo orationem oblationis hostiam consecrarent. Et valde mihi in-

conveniens visum est ut prece[m], quam Scholasticus composuerat, super oblationem diceremus, et ipsam traditionem, quam redemptor noster composuit, super ejus corpus et sanguinem non diceremus. Sed crescente statu religionis simul accrevit decus ecclesiastici honoris. Attamen ipsum canonem non unus solus totum composuit, sed per tempora aliud aliud interposuit vel adjecit, sicut de hoc sanctissimo papa legimus. In canone apposuit: *Diesque nostros in tua pace dispone, atque ab æterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum jubeas grege numerari.* De Alexandro quoque papa, qui a B. Petro septimus erat in ordine, ita legimus: Hic passionem Domini miscuit in prece[m] sacerdotum, quando missæ celebrantur. Leo papa constituit ut infra actionem sacrificii diceretur: *Sanctum Sacrificium*, et cætera. Deinde Gregorius, tertius ejusdem nominis papa, faciens oratorium in basilica sancti Petri apostolo in honorem omnium sanctorum, quotidianam missarum solemniam ibidem celebrare constituit, pariterque in canone a sacerdote dicendum ordinavit: *Quorum solemnitas hodie in conspectu tuæ majestatis celebratur, Domine Deus noster, toto in orbe terrarum.* Quod quia specialiter ad illam pertinet celebritatem non est canonis, qui generaliter dicitur, adnotatum. Hoc de canone, qui et actio dicitur, dicta sunt: nunc de cæteris quæ Dominus dederit, videamus. Celestinus papa constituit ut psalmi David centum quinquaginta ante sacrificium psallerentur in ordine antiphonarum ex omnibus, quod antea non fiebat, nisi tantum Epistola B. Pauli recitabatur, et sanctum Evangelium. Litaniam, id est *Kyrie eleison, Christe eleison*, quæ sequuntur, a Græcorum usu sumptæ creduntur. Orationes autem, quas Collectas dicimus, a diversis auctoribus compositas creduntur, a Gelasio præsule Romano et beato Gregorio papa. Unde et in Vita ipsius legimus: Sed et Gelasianum codicem de missarum solemnibus multa subtrahens, pauca convertens, nonnulla superadjiciens, in unius libelli volumine coarctavit. Quod volumen librum Sacramentorum prætitulavit. Et fortasse primis temporibus solius Pauli Epistolæ legentur, postmodum intermixtæ aliæ lectiones sunt, non tantum de Novo verum etiam de Veteri, prout solemnitatum ordo poscebat, Testamento. Ubi notandum, ut sicut sanctum Gregorium, quicumque has vel has cantilenas composuisset libri Sacramentorum et Antiphonarum, ita et beatum Hieronymum credimus ordinatorem Lectionarii, ut ipsius testatur prologus appositus in capite ejusdem Comitis (sic eum appellavit). Postea cum gradualia et alleluia inter apostolicam et evangelicam lectionem cœperunt frequentari, Hispani quasi novitate rei percussi multum resistenter dicentes: In quibusdam Hispaniarum ecclesiis laudes post apostolum decantantur priusquam Evangelium prædicetur, dum canones præcipiant post Apostolum non laudes, sed Evangelium annuntiare. Præsumptio enim est ut anteponan[ti] ea quæ sequi debent. Nam laudes ideo Evangelium sequuntur, propter gloriam Christi, quæ per idem

A Evangelium prædicatur. Verumtamen ex auctoritate sanctæ Romanæ Ecclesiæ, postea est constitutum ut responsoria et alleluia canantur ante sanctum Evangelium. Idem etiam in Toletano statuerunt concilio (*Conc. Tolet. iv, c. 11*) ut hymnus trium puerorum omni Dominico die, et in solemnitatibus martyrum in pulpito decantetur: quod tamen Romani minime faciunt nisi quater in anno, his Sabbatorum diebus qui prætitulantur, in duodecim lectionibus. Symbolum quoque fidei catholice post Evangelium recitatur, ut per sanctum Evangelium corde credatur ad justitiam, per symbolum autem ore confessio fiat in salutem (*Rom. x*). Quod tamen non secundum Nicænum concilium, sed secundum Constantinopolitanum canimus translatum. Concilio quoque Toletano statutum est (*Conc. Tolet. iii, c. 14*), id omni die Dominico secundum morem orientalium ecclesiarum decantari.

B *Agnus Dei*, in confractione corporis Domini, a clero et a populo Sergius papa dici constituit. Offertorium, quod inter offerendum cantatur, quamvis a prioris populi consuetudine in usum Christianarum venisse dicatur, tamen quid specialiter addiderit aperte non legimus; quemadmodum de illo angelico hymno, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, vel de illa antiphona quæ post communionem dicitur, fateri possumus, cum veraciter credi possit, priores sanctos silentio obtulisse vel communicasse, quod etiam hactenus in Sabbato S. Paschæ solemus observare: quanquam non desint qui affirmant Xistum papam, supradictum hymnum, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, ad missam addidisse. Verum in his omnibus est attendendum, quia sicut sapientissimus papa Gregorius librum Sacramentorum diligentissime ad veritatis lineam correxit, ita musicæ quoque modulationis harmoniam satis utiliter composuit ac ordinavit.

CAPUT II.

De gloria in excelsis.

Nunc stylus ad movendam quæstionem sese vertat, ad quam totus hactenus sermo habitus intendebat, videlicet cur non liceat omni die Dominico vel natalitiis sanctorum presbyteros illum hymnum canere, quem nato in carne Domino angeli cecinere, dicentes: *Gloria in excelsis Deo*, etc. Quod si concessum est illum cantare in Pascha secundum prætitulationem Missalis non multo minus licitum puto in Nativitate Domini, quando primum cœpit audiri ab hominibus in terris qualiter ab angelis canebatur in cœlis. Proferant contradictores in medium ubinam sit a sanctis Patribus, vel ab ipso sanctissimo papa Gregorio interdictum, et si ad hæc respondere non valemus, merito manus damus. Quisquis enim vult ex sacræ Scripturæ auctoritate aliquid confirmare, debet ex prophetarum oraculis apostolorum dictis, antiquorum Patrum conciliis, nec non et eorum scriptis vel gestis, et, quod omnibus his majus est, ex sancti Evangelii veritate locum ostendere, unde velit sententiam suam corroborare. Unde solemus dicere: Scriptum est in illo, et in illo loco; et legimus in decretis pontificum, vel in tali concilio, in

illo capitulo. Sed cum sanctum Gregorium nusquam legamus ipsum hymnum interdixisse, liceat nostros quoque testes idoneos introducere, quo eorum testimonio possit probari, utrumnam jure debeat decantari. Nam cum scriptum sit: In ore duorum aut trium testium stat omne verbum (*Matth. xviii*), prius proferam duos, deinde multos. Denique Telephorus papa, a beato Petro octavus, constituit ut ante sacrificium hymnus diceretur angelicus, hoc est: *Gloria in excelsis Deo*. Qualiter ejus debeat credi testimonio, testatur martyrism quod sustinuit pro Domino. De Symmacho quoque papa ita legimus: Hic constituit ut omni die Dominica vel natalitiis martyrum *Gloria in excelsis* hymnus diceretur. Cujus sanctitatis vir iste fuerit, de bonis ejus operibus quæ fecit, ex libro Dialogorum legere volentibus satis liquebit. Ubi beatus papa Gregorius narrat quod quidam Paschasius sanctæ Romanæ Ecclesiæ diaconus, cum tanti meriti apud Deum esset ut quidam dæmoniacus, tacta ejus post mortem dalmatica, a dæmone sit liberatus: tamen quia tanti pontificis ordinationi restitit, cuidam religioso viro in purgatoris pœnis constitutus, non per somnium, sed visibiliter apparuit, ac pro qua culpa hæc pateretur innotuit. Ecce de hoc hymno angelico duo testes inventi sunt idonei, qui a nemine, ut puto, possunt refelli. Quod si adhuc tertius quæritur, non jam unius, sed sexaginta episcoporum in medium prefero testimonium, qui in quarto Toletano concilio (*Tol. conc. ii, pag. 730*), in nomine Domini congregati, tam super hoc quam super aliis hujusmodi hymnis promulgaverunt decretum cap. 12. De hymnis, inquit, etiam canendis et Salvatoris et apostolorum habemus exemplum. Nam et ipse Dominus hymnum dixisse perhibetur, Matthæo evangelista testante: *Et hymno dicto, exierunt in montem Oliveti (Matth. xxv)*. Et Paulus apostolus ad Ephesios subscripsit, dicens: *Implemini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus (Ephes. v)*. Et quia cernebant nonnullos in Ecclesia eos hymnos spernere, qui humano ingenio videbantur in laudem apostolorum et martyrum triumphos compositi esse, vehementer arguebant eos hujusmodi verbis, dicentes: Respuant et illum ergo ab hominibus compositum, quem quotidie publico privatoque officio in fine omnium psalmorum dicimus: *Gloria, honor Patri et Filio et Spiritui sancto in sæcula sæculorum. Amen*. Pro quo nos canimus: *Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto usque in finem*. Et post hæc inferunt. Nam et ille hymnus quem nato in carne Christo angeli cecinerunt: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, angelicus est. Reliqua quæ ibi sequuntur ecclesiastici doctores composuerunt. Ergo nec ipsi in ecclesiis canendi sunt, quia in sanctarum Scripturarum locis non inveniuntur. Componuntur missæ sive preces, vel orationes sive commendationes, seu manus impositiones, ex quibus si nulla decantantur in Ecclesia, vacant officia omnia ecclesiastica. Et

A paulo post: Sicut igitur orationes, ita et hymnos in laudem Dei compositos, nullus nostrorum ulterius improbet, sed pari modo Gallia [in Gallicia] Hispaniaque celebrent, sintque excommunicatione plectendi qui hymnos rejicere fuerint ausi. Unde sanctus Pater Benedictus jubet nos monachos ad omnes regulares cursus celebrare hymnos quos ille vocat Ambrosianos. Ad hæc potest aliquis dicere, tunc temporis Gallos et Hispanos in missarum suarum celebritate nondum habuisse usum sanctæ Rom. Ecclesiæ. Quod et nos non negamus. Testatur hoc abbas Hilduvinus, vir in divina lege apprime eruditus, in ea epistola quam ad Ludovicum imperatorem direxit pro passione sanctorum martyrum Dionysii et sociorum ejus, ubi inter alia quæ suæ narrationi videbantur congrua hæc adjecit: Cui astipulari videntur antiquissimi et nimia vetustate pene consumpti missales libri, continentes missæ ordinem more Gallico, qui ab initio receptæ fidei usus in hac occidentali plaga est habitus, usquequo tenorem, quo nunc utitur, Romanum suscepit. In nostri quoque monasterii archivo habetur *Missalis* longe aliter ordinatus quam Romanæ Ecclesiæ se habeat usus. Et quod iis omnibus majus est cum una sit fides, cum super missarum celebratione, Galliarum Ecclesiæ a Romana discordent Augustino requirenti, Gregorius respondit: Novit fraternitas tua Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit enutritum. Sed mihi placet ut sive in Romana, sive in qualibet Ecclesia aliquid invenisti quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicite eligas, et Anglorum Ecclesiæ, quæ adhuc nova est, ad fidem institutione præcipua, quæ de multis Ecclesiis colligere potuisti, infundas. Non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesiis, quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt eligas, et hæc quasi vasculo collecta apud Anglorum mentes in consuetudinem vertas. His satis instruimur exeroplis nil nos delinquere, si ea, quæ ex auctoritate pontificum, qui illum sanctum virum tempore præcesserunt, instituta suscepimus, et vel ex Gallicanarum ecclesiarum aut Hispanicarum usu mutuavimus, fidei devotione servamus, imitantes ipsius beatissimi papæ predicandam humilitatem. Qui cum reprehenderetur quibusdam quod aliarum ecclesiarum morem sequeretur, inter alia fatetur, dicens: Si quid boni vel ipsa videlicet Constantinopolitana, vel altera Ecclesia habet, ego et minores meos quos ab illicitis prohibebo in bono imitari paratus sum. Stultus est enim qui in eo se primum existimat ut bona quæ viderit discere contemnat. Nam si ideo, ut sæpe dictum, illum angelicum hymnum prohibemus in festivis diebus canere eo quod Romanorum presbyteri non solent eum canere, possumus simili modo post Evangelium symbolum reticere, quod Romani usque ad hæc tempora divæ memoris Henrici imperatoris nullo modo cecinerunt. Sed an eodem interrogati cur ita agerent, me coram assu-

stente. audivi eos hujusmodi responsum reddere, videlicet, quod Romana Ecclesia non fuisset aliquando ulla hæreseos fæce infecta, sed secundum sancti Petri doctrinam in soliditate catholicæ fidei permaneret inconcussa : et ideo magis his necessarium esse illud symbolum sæpius cantando frequentare, qui aliquando ulla hæresi potuerunt maculari. At dominus imperator non antea desiit quam omnium consensu id domino Benedicto apostolico persuasit, ut ad publicam missam illud decantarent. Sed utrum hanc consuetudinem servent adhuc affirmare non possimus, quia certum non tenemus. Eo etiam modo possunt objici multa quæ post sancti Gregorii tempora causa decoris videntur adducta [al., adjecta], cum a contrario Psalmista dicat : *Adjiciam super omnem laudem tuam (Psal. lxx)*. Et mirum valde videtur cum certa sit ratione discretum, quid soli liceat episcopo, non autem presbytero : videlicet, ut ad episcopum pertineant ordinationes clericorum, dedicationes ecclesiarum, sacri chris-matis confectio, ad dandum Spiritum paraclætum, sacra impositio manuum, quid aliud esse possit in sacramentis divinis quod non sit presbyteris commune cum episcopis, præcipue cum id quod excellentissimum est in omnibus sacramentis, sanctum videlicet corpus et sanguinem Christi, quotidie sicut episcopi, ita et consecrent presbyteri, nec sanctius sit illorum quam istorum. Unde sanctus Hieronymus dicit de iisdem presbyteris : *Hi namque in benedictione cum episcopis consortes sunt mysteriorum ac nulla in conficiendo corpore Christi ac sanguine inter vos et episcopos credenda distantia est, quia et eucharistiam pridem per presbyteros benedictam, si necessitas exegerit, accipere debent. Et post pauca : Nam si quis ad injuriam revocat, ut putet non debere se accipere eucharistiam quam presbyter benedicit, is profecto perversus est : credens Deum duo corpora habuisse, unum majus, aliud minus ; quod episcopus conficit majus, quod presbyteri minus ; qui Christum ita dividit, Deo injuriam facit. Super hæc omnia cum in capite libri missalis, quando presbyteri Romani Gloria in excelsis Deo canere et non canere soleant, legimus solummodo prætitulatum : nusquam autem vel a beato papa Gregorio, vel aliquo sanctorum Patrum nobis interdictum puto, quin omni die Dominica vel in sanctorum natalitiis liceat nobis sæpe dictum hymnum canere ad augmentum laudis divinæ.*

CAPUT III.

De octava Pentecostes.

His ita utcumque digestis, non absimile videtur si quid de octavis Pentecostes loquamur. Nam dum adhuc apud Gallos essem constitutus, non modicam super hac re quæstionem cognovi exortam in illis regionibus, aliis affirmantibus quod sit Dominice Nativitatis ac Resurrectionis, ita oporteret celebrare et octavas Pentecostes, præcipue cum sæpius in nostris officialibus libris scriptum legamus,

A post octavam Pentecostes, aliis e regione contententibus, in hac solemnitate, quia Spiritus sanctus super apostolos in linguis igneis apparuit, non plus quam septem dies debere expendi juxta dona ejusdem Spiritus sancti. Sed ad hanc litem inter utrasque partes dirimendam, ipso sancto Spiritu adjuvante, ostendamus cui parti merito favere debeamus. Nam cum S. Augustinus doctor egregius de sermone Domini in monte habito disputaret, et singulas beatitudines septem donis Spiritus sancti compararet : nam prima beatitudo incepit : *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum (Matth. v)*, cum ad octavam perveniret, ita intulit : Octava tanquam ad caput redit, quia consummatum perfectumque ostendit et probat. Itaque in prima et octava nominatum est regnum cælorum. Cum dicitur autem : *Quis nos separabit a charitate ? tribulatio ? an angustia ? an persecutio ? an fames ? an nuditas ? an periculum ? an gladius ; Rom. viii* septem sunt ergo quæ perficiunt : nam octava clarificat, et quod perfectum est demonstrat ut per hos gradus perficiantur et cæteri, tanquam a capite rursus exordians. Videtur ergo mihi etiam septiformis operatio Spiritus sancti, de qua Isaias loquitur (*Isa. xi*), his gradibus sententiisque congruere. Et post aliquanta : Hæc octava sententia, quæ ad caput redit perfectumque hominem declarat, significat fortasse et circumcisionem octava die in Veteri Testamento, et Domini resurrectionem post Sabbatum, qui est utique octavus dies idemque primus dies, et celebrationem octavarum feriarum quas in regeneratione novi hominis celebramus et numero ipso Pentecostes. Nam septenario numero septies multiplicato, quo sunt 19, quasi octavus additur, ut 50 compleantur, et tanquam redeatur ad caput, quo die missus est Spiritus sanctus, quo in regnum cælorum inducimur, et hæreditatem accipimus, et consolamur, et pascimur, et misericordiam consequimur, et mundamur, et pacificamur, atque ita perfecti omnes extrinsecus illatas molestias pro veritate et justitia sustinemus. Ex his S. Augustini verbis liquido potest intelligi quid de octavis Pentecostes possit sentiri. Sed interim vel breviter de sacramento nostri baptismatis aliquid loquamur, quod in similitudinem mortis, sepulturæ, resurrectionis Christi regitur, Apostolo teste qui ait : *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo surrexit Christus a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus (Rom. vi)*, et cætera. Unde et beatus papa Leo : In baptismatis, inquit, regula et mors intervenit interfectione peccati : sepulturam triduanam imitatur dimersio, et ab aquis elevatio, resurgentis instar est de sepulcro, Unde rectissime sancti Patres duo tantum legitima tempora ad baptizandum, si nulla necessitas intervenit, constituerunt : Sabbatum videlicet Paschæ et Sabbatum Pentecostes. Quæ

utraque per octo dies celebrantur. Merito consepe-
liuntur Christo baptizati in Sabbato. ut cum ipso
valeant resurgere die Dominico. Sicut enim Sabba-
tum requiem animarum, sic Dominibus dies, qui est
primus et octavus, significat resurrectionem corpo-
rum. Si enim certi gratia mysterii per octo dies
noster baptismus colitur, ita ut octava die vesti-
menta mutantur baptizatorum, cur non magis cele-
bratur per octo dies baptismus apostolorum? Quod
enim apostoli per adventum Spiritus sancti, qui in
igne apparuit, baptizati sunt in die sancto Penteco-
stes, testatur in Evangelio Joannes Baptista, qui
confluentibus ad se turbis ait: *Ego quidem vos ba-
ptizo in aqua penitentiam. Qui autem post me ven-
turus est, fortior me est, cujus non sum dignus cal-
ceamenta portare. Ipse vos baptizabit in Spiritu san-
cto et igne (Matth. iii).* Et ipse Dominus ad aposto-
los ait: *Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem
baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies
(Act. i).* De qua quidem octavæ Pentecostes solem-
nitate dicit quidam doctor egregie: Octavus dies
est, qui et primus, secundum formam octo beatitu-
dinum. Prima beatitudo dicit: *Beati pauperes spi-
ritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum (Matth.
v).* Octava ita: *Beati qui persecutionem patiuntur
propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cæ-
lorum (Ibid.).* Ad regeneratos pertinent hæ senten-
tiæ, ut qui pauperes sunt in hac vita propter re-
gnum cælorum, usque ad finem vitæ perseverantes
sint, ut accipiant regnum pro quo hic laboraverunt.
Baptismus vero neophytorum, quamvis in Sabbato
agatur, ad illum baptismum pertinet quem apostoli
acceperunt in die sancto Pentecostes, cujus octava
est dies Dominica sequens, quam solemus appellare
octavas Pentecostes. Et iterum post aliqua: *Ce-
lebratur per septem dies opus septiformis Spiritus,
et octava die consummatio et declaratio et glorifi-
catio ejusdem operis. Quod si ita est, merito eam-
dem glorificationem in nostris officiis recolit octa-
va dies, quæ redit ad caput, quæ et prima dies.
Itaque sicut celebravimus majestatem Spiritus
sancti in Pentecoste, celebremus et in octavis eju-
sdem festivitatis, quatenus sæpissime recolendo
ejus dona, dignetur charitas ejus se profusius in-
fundere cordibus nostris. Ex his omnibus manifesta
ratio patet quod hi qui octavam Pentecostes cele-
brant rectius agunt quam qui hoc agere nolunt. Igi-
tur justissime et rectissime a sancta matre catho-
lica Ecclesia toto orbe terrarum diffusa octavæ
Pentecostes solemnitas celebratur, veneratur et co-
litur. Si quis vero huic sanæ diffinitioni contradicit,
ejusdem matris Ecclesiæ unitatem scindit. Finito
tandem eo, quod hactenus utebamur, sermone, li-
bet aliam rationem inchoare.*

CAPUT IV.

De Adventu Domini.

Dominica prima de Adventu Domini, Dominica
secunda, Dominica tertia, Dominica quarta, quæ
proxima est ante Nativitatem Domini. Aliter vero

A in Lectionario, quem librum Comitis appellavit, sic
Dominica quinta ante Nativitatem Domini, quam
Amalarius præparationem Domini Adventus nomi-
navit. Deinde Dominica quarta ante Nativitatem
Domini, Dominica tertia ante Nativitatem Domini,
Dominica secunda ante Nativitatem Domini, Domi-
nica prima ante Nativitatem Domini, ut converso mo-
do quæ apud Hieronymum dicitur prima vel proxi-
ma ante Nativitatem Domini, apud Gregorium dica-
tur Dominica quarta de Adventu Domini, non in-
convenienter, ut reor, propter quinque hujus sæculi
ætates, in quibus hominum genus sub jugo diabol-
captivum tenebatur, quousque ex intactæ Virginis
utero nascendo in carne appareret, qui carnis pec-
cata per sui corporis hostiam aboleret et initium
sæculi sequentis ætatis sanctificaret: vel quia inte-
rior noster homo per quinque sensus corporis cor-
rumpitur, ita ut in nobis mors operetur, sicut pro-
pheta dicit: *Introivit mors per fenestras vestras (Jer.
ix);* quatenus in his quinque hebdomadibus hec
pitium mentis illi regi nostro præparatur, quem
prophetica lectio in ipsa hebdomada quinta his ver-
bis pronuntiat venturum: *Ecce dies veniunt, dicit
Dominus, et suscitabo David germen justum, et cogni-
bit rex, et sapiens erit, et faciet judicium et justitiam
in terra (Jer. xxiii).* Quaternarium vero numerum,
quem, ut supra notavit sanctus Gregorius, in qua-
tuor Dominicis de Adventu Domini diebus posuit,
tali celebrant sacramento, ut homo, qui quatuor
consistit elementis, per quatuor hebdomadas ejus
expectet Adventum, quem per tres ordines libro-
rum, legis scilicet, prophetarum, psalmerum olim
promissum, et per quartum, id est, principium
Evangelii, angelo sanctæ Mariæ semper virgini con-
ceptum ac nativitatis ejus ordinem narrante, ad sa-
lutem humani generis certissime sciunt huic mundo
præsentatum. Et ne tantilla parvitas meæ attesta-
tio, quam ex aliorum magis quam ex propria pro-
tuli sententia, videatur parvipendenda, majorum
dicta ponantur in medio, ut vel ex his liquido com-
probetur quorum usus rectior habeatur. Ait nempe
Amalarius divinarum officiorum scrutator non con-
temnendus: In antiquis libris Missalium et Lectio-
nariarum reperitur scriptum: hebdomada quinta
ante Nativitatem Domini. Totidem enim lectiones
habemus in Lectionario, et totidem Evangelia a tem-
pore memorato per dies Dominicos usque ad Nati-
vitatem Domini. Antiphonarius habet tria officia
diurna, et quartum in die Dominico qui vacat post
lectiones duodecim; nocturna vero quatuor, ut su-
perius dixi, per dies Dominicos. Auctor Lectiona-
rii excitat fidem nostram ad recolendum Domini ve-
stri Jesu Christi venturi in mundum proconium per
quinque ætates mundi. Auctor Missalis qui nomi-
natur Gregorius, et Antiphonarii, nos tangit ut
recolamus Nativitatem Domini celebratam per tres
ordines librorum, scilicet legis, prophetarum et psal-
merum; necnon et per quartum, id est, principium
Evangelii, in quo narratur Gabriel archangelus

missus ad Zachariam, videlicet nuntius præcursoris Nativitatis Domini, verum etiam et propheta Zachariæ de adventu Domini, et Gabriel missus ad Mariam virginem (*Luc. 1*), narrans ei conceptionem Salvatoris nostri, et cætera talia usque ad ipsam Nativitatem. Nempe et ipsa quarta hebdomada, hoc est, quæ proxima est ante Nativitatem Domini, sive in qua celebratur, singularis est; habet in matutinali officio per unamquamque feriam antiphonas proprias in psalmis. Et alio modo auctor *Lectionarii* docet nos quam fortis sit Dominus, qui venturus est ad nos, et intraturus domum nostram ut in ea habitet quam nos solemus sordidare quinque sensibus nostris. Illico formæ intrant per oculos, suspicio mala de fratre per aures, odor libidinosus per nares; per os nos ingluvies polluit, per actum crudelitas. In sordibus non vult habitare rex venturus, nisi ita purgetur hospitium ut nec saltem pulvis talium phantasmatum remaneat, non dignabitur hospes venturus intrare in illud. Ideo scribit auctor *Lectionarii* quinque lectiones quinque hebdomadarum ut nos hortetur circumcidere quinque sensus nostros ab omni vitio, et parare mansionem dignam regi et Domino atque vero prophetae. De ipso rege dicit prima lectio: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et suscitabo David germen justum, et regnabit rex, et sapiens erit (Jer. xxiii)*. At vero de Domino: *Et hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster (Ibid.)*. Et iterum in Evangelio de propheta: *Quia hic est vere propheta, qui venturus est in mundum (Joan. vi)*. Auctor *Missalis* sive *Antiphonarii* eandem præparationem hortatur nos facere per quatuor hebdomadas. Sicut enim homo internus quinque sensibus ad animam bene aut male operatur, ita per quatuor elementa aut ruit ad mala opera, aut surgit ad bona. Quapropter, ut dixi, hortatur nos auctor memoratus ut si usque modo torpuimus negligentia, debinc surgamus ad mundandam domum nostram, ut qui non excitatus est in quinta hebdomada, saltem in quarta surgat. Ipsum enim sonat lectio quæ legitur in quarta hebdomada: *Scimus quia hora est jam nos de somno surgere (Rom. 1)*, et reliqua. Non dubito propterea cantorem in memorata hebdomada cum tuba sua exaltare vocem: *Ad te levavi animam meam, ut excitet eos qui in quinta hebdomada sopore negligentiae oppressi sunt: Quomodo nostram domum præparare debeamus in sequentibus memorata lectio monstrat: Non in comessationibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudicitis, non in contentione et æmulatione, sed induimini Dominum Jesum Christum (Rom. xiii)*. Eandem præparationem inculcat in aras [*for.*, aures] cordis nostri Sacramentarium: *Suscipiamus, inquit, Domine, misericordiam tuam in medio templi tui (Psal. xlvii, ut reparationis nostræ ventura solemnia congruis honoribus præcedamus*. Hæc autem causa est, qua Patrum sententia fulcitur [*forte deest hic, qui tria in Antiphonario ordinarunt diurna officia, aut aliquid simile*], Omnis enim omnipotentis Verbi humanitati dispen-

Asatio, sanctæ Trinitatis individua est operatio. Et quanquam ad solum Filium respiciat humanitatis assumptio, tamen ad totam Trinitatem pertinet effectiva nostræ redemptionis consummatio. Quapropter æquum per omnia fore et conducibile censetur, quatenus tres tantum hebdomadæ observentur in adventu Domini. Quod si aliquid supercreverit, synecdochicos accipitur, ne tanti mysterii ordo et regula præsumptuose (quod absit) annulletur. Est autem et alia ejusdem negotii ratio, haudquaquam vilipendenda, qua gloriosus Ecclesiæ auctor et doctor eximius Hilarius in libro *Officiorum* utitur: Sicut, inquit, pater ille familias in Evangelio triuo adventu infructosam siculneam visitavit (*Luc. xiii*), sic sancta mater Ecclesia Salvatoris annua recursum per trium septimanarum secretum spatium sibi incitavit. Venit enim Filius hominis quærere, et salvum facere quod perierat (*Luc. xix*). Venit ante legem, quia per naturalem intellectum quid unicuique sequendum, quidve agendum sit innotuit. Venit sub lege, quia patriarcharum exemplis et prophetarum præconiis semini Abrabæ legalia confirmavit decreta. Venit tertio post legem per gratiam ad vocationem gentium, ut a solis ortu usque ad occasum laudare discerent pueri nomen Domini, quæ usque ad finem mundi ad suæ majestatis cultum exhortari non desinit.

CAPUT V.

De missa, Deprecationem nostram, et concordia officiorum Dominicalium.

De missa, *Deprecationem nostram, quæsumus, Domine, benignus exaudi*, quæ in quibusdam Sacramentorum libris bis solet poni, primo videlicet peracta Pentecostes hebdomada, post officia jejunii mensis quarti, quæ prætitulatur in *Missali*, Dominica vacat. Item secundo, post duas Dominicas, tertia incipiente. Ubi quærendum reor quo loco rectius dicatur: nam per singula quatuor tempora peracto jejunio, sequens Dominica vacat ab officio, quamvis missæ non desint inde compositæ. Et quia officia jejunii primi mensis, in prima Quadragesimæ hebdomada, et jejunii quarti mensis in hebdomada Pentecostes inveniuntur conscripta, licet semper eodem perveniant ordine, tamen, sicut peracta prima Quadragesimæ hebdomada, ea Dominica quæ ibi posita est, dicitur, et lectiones Apostoli et sancti Evangelii leguntur, ita et hic agendum esset recte et præcipue cum eadem missa, lectio Apocalypsis Joannis et Evangelium, quæ eodem die leguntur, miro inter se concordant modo. Nam sacerdos et sua et Ecclesiæ voce deprecatur sibi præstari supplicandi affectum et defensionis auxilium: et in lectione scriptum est: *Et prociderunt viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, et adorabant viventem in sæcula sæculorum. Amen (Apoc. iv)*. Et in Evangelio princeps Judæorum Nicodemus venit ad Jesum nocte (*Joan. iii*), rogans et interrogans de animæ suæ salute. Et deinceps, finita hac eadem hebdomada usque ad adventum Domini, par numerus invenitur

tam officiorum quam et missarum. Nam viginti tres hebdomadæ computantur, ita concordantes, ut aliquando omnis cantus videlicet antiphonarum, quæ dicuntur introitus, gradualium, offertorium, communionum, cum lectionibus apostolicis et evangelicis ita conveniant, ut velut quoddam organum distantis inter se vocis concordem symphoniam reddant. Ut enim exempli gratia pauca ex plurimis proferamus, primam Dominicam post octavam Pentecostes intendamus, ubi introitus ita incipit: *Domine, in tua misericordia speravi* (Psal. xii), et responsorium: *Ego dixi, Domine* (Psal. xxx), et vers. *Beatus qui intelligit super egenum* (Psal. xli). Offerenda quoque: *Intende voci orationis meæ* (Psal. v). Nonne suis vocibus videtur tibi, prophetam in voce pauperis Lazari vel in persona sanctæ Ecclesiæ, hoc quidem tempore pauperis et afflictæ, ad Deum proclamare ut in hac convalle lacrymarum dignetur misereri membrorum suorum? Et quid ipso die lectio Joannis, nisi tota charitatis melle redundat, dum dicit: *Deus charitas, et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo* (I Joan. iv)? Et paulo superius: *Deus dilexit nos, et nos debemus invicem diligere* (Ibid.) Quid autem sanctum Evangelium sonat, nisi ut ad misericordiæ opera nos provocet, quando pauperis Lazari patientiam in sinu Abrahamæ remuneratam et divitis superbi avaritiam ostendit damnatam (Luc. xvi)? Pro hujusmodi re sacerdos illum deprecatur qui est in se sperantium fortitudo ut adsit invocationibus nostris propitius; et quia sine illo nihil potest nostra mortalis infirmitas, sicut nec Lazari sine ejus adjutorio potuit, præstet nobis auxilium gratiæ suæ ut in exsequendis mandatis ejus illum diligendo ex toto corde, et tota anima, et ex omnibus viribus, et proximum nostrum sicut nosmetipsos, et voluntate illi et actione placeamus, ut quandoque post hujus vitæ terminum in sinu Abrahamæ recepti, unusquisque nostrum læto cordis jubilo cantare possit cum Lazaro: *Narrabo omnia mirabilia tua, lætabor et exultabo in te; psallam nomini tuo, Altissime* (Psal. ix). Et in hunc modum per viginti tres hebdomadas, si illa missa superius dicta, tertio loco prætermittitur aut omnia cum omnibus, aut aliqua cum aliquibus, maxime autem, si diligenter inspiciatur, missæ concordant cum evangelicis lectionibus. Et ne multiplex sermo lectori fastidium gignat, prætermittis plurimis, pauca adhuc dicamus sub exemplis. Qualiter illa evangelica lectio, qua Dominus Petro prædicit: *Noli timere, ex hoc jam homines eris capiens: et ille subductis ad terram navibus, cum sociis suis secutus est illum* (Luc. v), congruat orationi missæ, non est laboriosum investigare, quæ hujusmodi componitur prece: *Deus, qui diligentibus te bona invisibilia præparasti, infunde cordibus nostris tui amoris affectum, ut te in omnibus super omnia diligentes promissiones tuas, quæ omne desiderium superant, consequamur.* Ut hæc omnia cum apostolis mereamur consequi, hortatur nos Petrus in lectione omnes unanimes in oratione

existere. Iterum illi evangelicæ lectioni, ubi Dominus quatuor millia hominum septem panibus et pisciculis paucis pavit, hæc missa congruit: *Deus cujus providentia in sui dispositione non fallitur, te supplices exoramus ut noxia cuncta submoveas, et omnia nobis profutura concedas.* Providit enim Deus quid esurienti populo esset factururus. Merito populi divinæ largitatis pabulo relecti, cum Daniele propheta decantant læti: *Sicuti in holocausto arietum, rogantes ut sic fiat sacrificium in conspectu Domini, ut placeat sibi* (Dan. iii). Et quia hæc verba ad legalia pertinebant sacrificia, et ea nunc in mysterium corporis Christi et sanguinis sunt mutata testantur verba secreta, quæ ita incipiunt: *Deus, qui legalium differentiam hostiarum unius sacrificii perfectione sanxisti.* Illi Evangelio in quo Dominus super civitatem Hierusalem flevit (Luc. xix) hæc oratio congruit: *Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maxime et miscrundo manifestas, multiplica super nos misericordiam tuam* (Luc. xviii). Illud Evangelium: *Duo homines,* et illa apostolica lectio, quæ ea die legitur, bene concordant dum Apostolus dicit: *Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei* (I Cor. i). Et publicanus a longe stans, nec oculos ad cælum levare, sed percutiebat pectus suum, dicens: *Deus propitius esto mihi peccatori* (Luc. xviii). Inter hos medius stans sacerdos orat et dicit: *Omnipotens sempiternæ Deus, qui abundantia pietatis tuæ et merita supplicum excedis et vota, effunde super nos misericordiam tuam, ut dimittas quæ conscientia metuit, et adjicias quod oratio non præsumit.* Nonne videamus de duodecima Dominica post octavas Pentecostes quæ concordia in illo officio esse possit. Nam in Evangelio secundum Marcum eo die legimus, qualiter adducunt Domino surdum et mutum, et deprecabantur illum ut imponat illi manus; et post pauca: *Et statim apertæ sunt aures ejus et solutum est vinculum linguæ ejus, et loquebatur recte* (Marc. vii). Quod influens Propheta ex persona infirmantis introitu deprecatur Deum, dicens: *Deus, in adjutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum me festina* (Psal. lxxix). Congruit etiam titulus ejusdem psalmi qui ita inscribitur: *In finem David in remembrance, eo quod salvum me fecit Dominus.* Cernens sacerdos hanc sanitatum gratiam non nisi ex divino munere evenire, orat ad Dominum hujusmodi prece: *Omnipotens et misericors Deus, de cujus munere venit, ut tibi a fidelibus tuis digne et laudabiliter serviatur, tribue, quæsumus, nobis ut ad promissiones tuas sine offensione curramus.* Unde et in lectione Apostolus profitetur fiduciam se habere per Christum ad Deum. Et in responsorio jam quasi soluto linguæ vinculo Propheta laudes se Deo promittit referre, dicendo: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. In Domino laudabitur anima mea* (Psal. xxxiii). In lectione introducitur nomen Moysis, et in offerenda, *precatu est Moyses in conspectu Domini pro*

peccatis populi sui, ut sicut in Evangelio corpore infirmum, ita hic sanat Dominus populum in anima languidum. Unde scriptum est: *Et placatus factus est Dominus de malignitate, quam dixit facere populo suo (Exod. xxxii).* Et in versu: *Dixit Dominus ad Moysen: Invenisti gratiam in conspectu meo, et scio te præ omnibus (Exod. xxxiii).* Sic uterque populus Novi ac Veteris Testamenti curatus divina commemorat beneficia, ita canens cum Propheta: *De fructu operum tuorum, Domine, satiabitur terra, ut educas panem de terra, et vinum lætificet cor hominis (Psal. ciii).* Terra, quæ in primo homine maledicta spinas et tribulos germinavit, nunc cælesti imbre perfusa ac bonorum operum fructu satiata, illum panem producit qui de cælo descendit, cujus gustu reficimur et vini poculo in mysterio sanguinis Christi potamur, ut oleum divinæ misericordiæ faciem interioris hominis exhilaret et panis ejusdem cor hominis confirmet. Illi Evangelio ubi Dominum legisperitus de mandato interrogat, et ille respondens dixit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis, et ex omni mente tua, et proximum tuum sicut te ipsum (Matth. xxi);* et Samaritanus curat illum vulneratum, et stabulario dat et promittit præmium (*Luc. x*), congruit hæc oratio ad Dominum: *(omnipotens sempiternæ Deus, da nobis fidei, spei et charitatis augmentum, et ut mereamur assequi quod promittis, fac nos amare quod præcipis.* Hæc et alia quæ vel prætermissa, vel dicta sunt, vel quæ adhuc restant, si diligenti cura observentur, concordia sine concluduntur, si tamen illud officium, *Exsultate Deo*, nullo canitur die Dominico Nam cum cæteræ Dominicæ quæ post jejunia vacant, lectiones et Evangelia habeant constituta, et hæc Dominica, quæ hic vacat, ita non habeat, jure illud officium prætermittitur, ut in cæteris concordia reservetur. Si quis vero objicit cur officium quartæ feriæ non hic similiter cantetur, sicut in Adventu Domini et in Quadragesima, respondemus quia cum quatuor hebdomadæ in Dominico Adventu ante Natale Domini sint prænotatæ, et in Quadragesima per singulos dies singula sint officia constituta, ut in Adventu Domini quarta, et in Quadragesima secunda Dominica vacent, merito ab ecclesiasticis viris est constitutum qualiter illi duo dies supplerentur per officia quartarum feriarum. At vero finita Pentecostes hebdomada, et sequenti Dominica quæ vacat, non jam officium quartæ feriæ repetitur, sed Spiritus Domini canitur; ita et finito septimi mensis jejunio non repetendum puto quartæ feriæ officium, sed magis, si necesse fuerit aliquod officium observandum et non occurrit aliqua festivitas sanctorum, rectius prioris hebdomadæ officium, sicut solet fieri in Galliarum ecclesiis, repetitur, quam concordia Evangeliorum et officiorum dissipetur. Nec satis mirari queo quid causæ obsistat cur non liceat unum officium, si ita venerit, cantari per duas, sicut et unam historiam cum suis responsoriis, vel per duas, vel per tres,

vel per quatuor hebdomadas. Nam finita hebdomada quæ vacat, in introitu missæ cantor pacem a Domino rogat ut prophetæ ejus fideles inveniantur. Et responsoria propheta David: *Lætatus sum (inquit) in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus (Psal. cxxi):* et in versu: *Fiat pax in virtute tua (Ibid.).* In Evangelio facit Dominus mentionem prophetæ Moysis, dicens: *Super cathedram Moysis sederunt Scribæ et Pharisei (Matth. xxiii).* Sequens offerenda ita incipit: *Sanctificavit Moyses altare Domino, et primus versus: Locutus est Dominus ad Moysen; secundus versus: Oravit Moyses Dominum.* Et in communionem hortatur nos Psalmista cum Moyse tollere hostias, et introire in atria Domini, adorare Dominum in aula sancta ejus (*Psal. xcvi*). Et quis Deo nec in sacrificio, nec in oblatione hostiarum sine ejus adjutorio placere possumus, nec in atria ejus introire, nec in aula ejus adorare eum, merito sacerdos ex sua et nostra voce Deum, deprecatur, dicens: *Dirigat corda nostra, Domine, quæsumus, tuæ miserationis operatio, quia tibi sine [te] placere non possumus.* In sequenti Dominica in introitu consolatur nos ipse, dicens: *Salus populi ego sum, et cætera.* Unde et in Evangelio non solum sanat paralyticum quem ei offerebant jacentem in lecto, verum etiam dimittit peccata, sicut eidem dicit: *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua (Matth. ix).* Unde et merito nos Dominum in oratione missæ rogamus, ut omnipotens et misericors Deus, universa nobis adversantia propitiatus excludat, ut sicut paralyticus ex miseratione Dei libero gressu incedebat, ita et nos mente et corpore expediti quæ Dei sunt liberis mentibus exsequamur. Et quia Apostolus quosdam de Scribis sciebat intra se dixisse: *Hic blasphematur, in epistola sua præmonebat, dicens: Propter quod loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, et nolite locum dare diabolo (Ephes. iv),* Deinde occurrit illa Dominica, ubi illud Evangelium legitur, in quo quidam ad nuptias filii regis invitati neglexerunt venire, sicut scriptum est: *Et abierunt alius in villam suam, alius ad negotiationem suam; reliqui vero tenuerunt servos ejus, et contumelia affectos occiderunt.* Quod nos præcavere volens Apostolus, in Epistola sua admonet, dicens: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini Spiritu sancto (Ephes. v).* Ubi etiam inter discumbentes, rex, videns hominem non vestitum veste nuptiali, jussit eum ligatis manibus et pedibus mittere in tenebras exteriores, ubi erit fletus et stridor dentium (*Matth. xxii*). Quod intuens populus pœnitens: *Super flumina, inquit, Babylonis sedimus et flevimus dum recordaremur tui, Sion.* Et cantor volens Justum Judicem placare et benevolam reddere, hujusmodi verbis confitendo incipit canere: *Omnia quæ fecisti nobis, Domine, in vero judicio fecisti, quia peccavimus tibi (Dan. iii),* et cætera. In responsorio jam aspirans ad convivium Dei ita canit: *Oculi omnium in te sperant, Domine, et tu das illis escam in tempore opportuno (Psal. cxliv).* Propter hæc omnia rogat sacerdos pium judicem, ut fidelibus suis largiatur indulgentiam placatus et pa-

cem, ut pariter ab omnibus mudentur offensis et secura sibi mente deserviant. Et in communione jam quadam spe ex divino munere Propheta animatus, ex persona fidelium canit lætus: *Memento verbi tui servo tuo, Domine, in quo mihi spem dedisti, hæc me consolata est in humilitate mea* (Psal. cxviii). Concordia inter lectionem evangelicam et apostolicam, offerendam et missam in ea quæ subsequitur hebdomada, in propatulo est. Nam in Evangelio Dominus infirmum reguli filium sanat (Joan. v), et offerenda narrat de beato Job qualiter Satan a Domino petiit ut tentaret eum et, data ei potestate in facultates et in carnem ejus, perdidit omnem substantiam ipsius, et filios, carnem quoque ejus gravi ulcere vulneravit (Job. i). Ad resistendum hujusmodi insidiis, hortatur nos Apostolus, exemplo beati Job, confortari in Domino et in potentia virtutis ejus: *Induite vos*, inquit, *armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli* (Ephes. v), et cætera, usque ad finem lectionis. Et in Evangelio legimus: *Quia postquam cognovit pater, quia illa hora sanatus est puer in qua dixit ei Jesus: Filius tuus vivit, credidit ipse et domus ejus tota* (Joan. iv). Domus ejus intelligitur familia ejus. Pro qua familia, id est, Ecclesia de gentilitate collecta, rogat sacerdos his verbis: *Familiam tuam, quæsumus, Domine, continua pietate custodi, ut a cunctis adversitatibus te protegente sit libera, et in bonis actibus tuo nomini sit devota*. In responsorio Propheta beneficia justiciæ potestatemque commemorat, dicens: *Domine, refugium factus es nobis*. (Psal. lxxxix), etc., usque ad finem subsequentis versus. Unde et cantor in introitu confitetur quod in voluntate Domini universa sint posita, et non sit qui possit resistere ejus voluntati. In communione quoque Propheta ex persona beati Job vel sanctæ Ecclesiæ, multimodis persecutionibus subditæ, orat ad Dominum, dicens: *In salutari tuo anima mea, et in verbo tuo supersperavi, quando facies de persecutoribus me judicium. Iniqui persecuti sunt me, adjuvame, Domine Deus meus* (Psal. cxviii). Nunc superest tantum ut dicamus de Dominica vigesima secunda post octavas Pentecostes quam convenientiam illud officium totum cum Evangelio habeat, in quo introducit persona regis, qui voluit rationem ponere cum servis suis. Cui cum oblatum esset debitor decem millium talentorum, nec haberet unde redderet, miseratus ejus, dimisit ei debitum. Sed quia ille noluit misereri conservi sui, iratus Dominus, debitum quod dimisit, repetit, tradiditque eum tortoribus, quoad usque redderet universum debitum (Matth. xviii). Quo hæc parabola tendat, Dominus manifeste denuntiat, dicens: *Sic et Pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris* (Ibid.). Quam sententiam Propheta pertimescens, in introitu clamat ad Dominum, dicens: *Si iniquitates observaveris, Domine, Domine, quis sustinebit* (Psal. cxxxix)? Et quoniam sciebat eum justum judicem esse, hac voce studebat eum benevolum reddere. *Quia, inquit, apud te propitiatio est, Deus*

Israel (Ibid.). Unde sacerdos confidenter Dominum rogat, dicens: *Deus refugium nostrum et virtus* (Psal. xlv), *adesto piis Ecclesiæ tuæ precibus, auctor ipse pietatis, et præsta ut quod fideliter petimus efficaciter consequamur*. Tunc enim fideliter petimus, si conservis nostris debita dimiserimus, ut et nos a nostris debitis per Dominum absolvi valeamus. Nam et apostolica lectio de observanda fraternæ charitatis unitate satis nos admonet, dum Apostolus seipsum in exemplum ponens inter cætera sic dicit: *Testis enim mihi est Deus quomodo cupiam vos omnes in visceribus Jesu Christi. Et hoc oro, ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia et in omni sensu, ut probetis potiora, ut sitis sinceri, et sine offensa in diem Christi, repleti fructu justitiæ per Jesum Christum in gloriam et laudem Dei* (Philipp. i). Quam charitatem commendat responsorium, dicens: *Ecce quam bonum, et quam jucundum, habitare fratres in unum* (Psal. clxxii). In offerenda, beata Esther, Ecclesiæ typum gerens, Dominum rogat recordari sui et ut det sermonem rectum in os ejus. Si enim rectus sermo in ore nostro sonuerit, videlicet peccata nostra confitendo, pœnitendo, proximis nostris debita remittendo, statim in communione illa ad nos divina dirigitur promissio: *Dico vobis, gaudium est angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente* (Matth. xvi). De vicesima autem tertia Dominica, quoniam tractavi in quadam epistola quam ad Aribonem archiepiscopum de Adventu Domini composui, nunc aliquid dicere supersedeo.

CAPUT VI.

Inter hæc non otiose querendum puto cur auctor officiorum tantummodo viginti tria inter octavas Pentecostes et Adventum Domini, ordinator vero Lectionarii viginti quinque lectiones posuerit, exceptis his quæ in octava Pentecostes et Dominica quinta ante Nativitatem Domini, et in sancta Trinitate legi solent. Quæ si viginti quinque adduntur, xxviii numerus adimpletur. Qui officia ordinavit, embolismales annos in decennovenali cyclo attendit, in quibus Pascha tardius solet occurrere, et breviora temporum spatia inter octavas Pentecostes et Adventum Domini conficere; alter vero communex, in quibus eadem Paschalis festivitas maturius consuevit provenire. Dicamus sub exemplo, quando ultimus terminus paschalis xiv Kalendis Maii, et ipse Paschalis dies septimo Kalendas ejusdem mensis occurrat, qui diligenter computare voluerit, non plus quam viginti tres hebdomadas ab Octava Pentecostes usque ad Adventum Domini invenire poterit. Et ita accidit ut officium, *Domine in tua*, necessario debeat cantari in ipsa octavæ Pentecostes hebdomada. Quando vero terminus primi Paschæ duodecimo Kalendas Aprilis, ipsum vero sanctum Pascha statim in crastinum, hoc est ii Kalendas Aprilis evenit, tunc ab octava Pentecostes usque ad Adventum Domini, completur numerus viginti octo hebdomadarum, juxta computationem Lectionarii, dignus profecto numerus, qui inter has solemnitates Spiritus sancti et Domini Ad-

ventus medius incedat, quia non solum juxta hujus mundi sapientes, eo quod partibus suis consistat perfectus esse dignoscitur, verum etiam magis propter sacramentum septiformis gratiæ et evangelicæ doctrinæ. Nam septenario quater ducto in hanc perfectionis summam excrescit, ut sicut senarius infra denarium, ita et iste infra centenarium numerum perfectus inveniatur. Quod prudens calculator facile intelligere quibit, si partium ejus divisiones diligenter in unum colligit. Nulli vero dubium quin septem ad Spiritum sanctum, quatuor vero pertineant ad Evangelium; quia per septiformem gratiam Spiritus sancti prædicatur Evangelium per quatuor plagas mundi. Si quis vero contentiose conatus fuerit reprehendere, quod in prædictis officiis non æque omnia omnibus ex toto conveniant, hujusmodi responsum a B. Augustino percipiat: Non sane omnia quæ gesta narrantur, aliquid etiam significare putanda sunt, sed propter illa quæ aliquid significant, adduntur. Solo enim vomere terra proscinditur; sed ut hoc fieri possit etiam cætera aratri membra sunt necessaria. Et soli nervi in citharis atque hujusmodi vasis musicis aptantur ad cantum, sed ut aptari possint insunt et cætera in compagibus organorum, quæ non percutiuntur a canentibus, sed ea quæ percussa resonant, his connectuntur. Ita in prophetica historia dicuntur etiam aliqua quæ nihil significant, sed quibusdam adhæreant quæ significant et quodammodo religantur.

CAPUT VII.

De jejunio quatuor temporum.

Terminos rectæ fidei sanctæque doctrinæ posuerunt ab initio Patres catholici, quos omnino nefas est transgredi. Sed et multæ consuetudines ecclesiasticæ inveniuntur a sanctis Patribus infra canonicæ regulæ terminos constitutæ, sicut sunt Adventus Domini, Septuagesima, Sexagesima, Quinquagesima, Quadragesima, litania major, dies Rogationum ante Ascensionem Domini, vigiliæ quorundam sanctorum nec non et hæc ipsa Quatuor temporum jejunia, quæ præ manibus habentur, aliaque per plura quæ omnia jure perpetuo absque ulla transgressione nobis sunt observanda ac pro lege tenenda, dicente sancto Augustino ad Casuladum presbyterum de jejunio Sabbati: In his enim rebus, de quibus nihil certa statuit Scriptura divina, mos populi Dei vel instituta Majorum pro lege tenenda sunt. Accedit etiam hoc quod nihil sine ratione in ecclesiasticis consuetudinibus a sanctis Patribus constitutum reperitur, si causa diligenter inquiratur. Ut ex veterum ac præcipue sancti Augustini sermonibus intelligi potest, necessarium est nostræ religioni annuatim Quatuor jejunia celebrare. Nam Quatuor temporibus volvitur annus: Vere, æstate, autumno, hieme. Hæc Quatuor tempora solent nos per delectamenta sua revocare ab amore Creatoris. Qua de re jejunandum est in unoquoque tempore, ut castigentur nostra quatuor elementa, ne subripiantur a delectatione mundi. Ipsa quatuor elementa conjuncta sunt Quatuor

temporibus anni. Ver est humidum et calidum, et in eo facimus unum jejunium ut elementum humoris in nobis castigetur, ne consentiat falsæ pulchritudini veris. Ex humore enim et calore nascitur pulchritudo terræ. Æstas sicca est et calida, in qua alterum jejunium facimus ut castigetur elementum caloris in nobis, ne consentiat incendio carnali. Tertium fit jejunium in autumno, qui est frigidus et siccus, ne aliquo languore animi areescamus ac defluamus, et inveniamur sine pinguedine olei in æterno tabernaculo: etenim illo tempore congregamus quo fruamur in futuro. Quartum jejunium fit in hieme, quæ est frigida et humida, ne membra nostra fluxu atque luxu solvantur in commensationibus et potationibus, et per hoc negligatur amor Dei. At quia Quatuor tempora annorum nos impediunt ad amorem [ab amore] Dei, quatuor jejunia facimus, per singula quæque tempora suum jejunium, unumquodque pro suo tempore. Simili modo diurna curricula quatuor nos impediunt ab amore scilicet coelestium, matutinum, meridianum, vespertinum, nocturnum. Per hæc etiam quotidie ab amore æternorum retrahitur. In unoquoque tres dies sunt. Quia unumquodque tempus tres menses habet, pro unoquoque mense singuli dies jejunio consecrantur. At vero quia quotidiana peccata aggravant, non sufficit unum jejunium per unumquodque tempus, ac per hoc quadragesimale tempus inducimus, quo quotidiana peccata affligantur. Eadem vero Quatuor temporum jejunia his diebus solent celebrari, scilicet quarta feria, sexta et Sabbato. Ideo quarta, quia Judæi in ea fecerunt consilium ut occiderent Christum; sexta, quoniam occiderunt eum; Sabbato, ex auctoritate sanctæ Romanæ Ecclesiæ, concluditur jejunium, propter tristitiam apostolorum quam de morte nostri Redemptoris habuerunt, sicut Innocentius papa in suis Decretalibus narrat. Sabbato, inquit, jejunandum esse ratio evidentissima demonstrat. Nam si diem Dominicum ob venerabilem resurrectionem Domini nostri Jesu Christi non solum in Pascha celebramus, verum etiam per singulos circulos hebdomadarum ipsius diei imaginem frequentamus, ac si sexta feria propter passionem Domini jejunamus, Sabbatum prætermittere non debemus, qui inter tristitiam atque lætitiâ temporis illius inclusus. In quo etiam Sabbato consecratio ordinum ecclesiasticorum celebratur, causam etiam ejusdem consecrationis sancto Augustino dicente ad Januarium Sabbatum, inquit, commendatum est priori populo in otio corporaliter celebrandum, ut figura esset sanctificationis in requie Spiritus sancti. Nusquam enim legimus in Genesi sanctificationem per omnes priores dies, sed de solo Sabbato dictum est: *Sanctificavit Deus diem septimum* (Gen. ii). Quia ergo charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis (Rom. v), ideo sanctificatio in septimo die commemorata est, ubi requies commandatur. Nunc de lectionibus videamus. In

quarta feria duæ lectiones leguntur, ut hi qui in Sabbato sunt consecrandi, admoneantur ut notitiam legis et prophetarum habeant, quæ maxime in quarta ætate vigeant. Sexta feria una tantum legitur, quia lex et prophetia in uno Evangelio recapitulatur, quod nunc in sexta mundi ætate prædicatur ac legitur. De duodecim lectionibus, quæ prætitulantur in libro Sacramentorum, die Sabbati, sic in litteris Patrum reperitur scriptum: Sex lectiones ab antiquis Romanis Græce et Latine legebantur. Qui mos apud Constantinopolim hodie quoque servatur propter duas causas: unam, quia aderant Græci, quibus incognita erat Latina lingua, aderantque Latini, quibus incognita erat Græca; alteram quoque, propter unanimitatem utriusque populi. Duodecim lectiones dicuntur propter duodecim lectores, non propter duodecim sententiarum varietates. Sex lectiones sunt tantummodo in sententiis. Neque enim si dixerimus Amen, verum, propterea duas veritates intelligere debemus, sed unam. Sed de his hactenus nunc ad propositum redeamus. Quæstio tua, si rite recordor, talis erat, ut scire optares utrumnam statim in primo Sabbato Martii sit jejunandum, etiamsi idem mensis quinta, sexta aut septima feria incipiat, an ad aliud Sabbatum propter quartam feriam sit differendum. Ad quod tibi ex consuetudine sanctæ Ecclesiæ, quæ pro maxima auctoritate tenenda est, respondeo: quod absque ulla refragatione semper ejusdem mensis quarta feria debeat expectari quoniam idem jejunium, quod quarta feria incipitur, Sabbato finitur; nequaquam Februario, sed totum Martio deputatur, ea videlicet ratione ut in eo mense primum jejunium nostrum Domino consecratur, in quo principium anni ac ipsa creatio mundi cœpit. Unde iste terminus firmiter est observandus, ut nec ante iv Nonas Martii, nec post vi Idus ejusdem mensis aliquis statuatur jejunandum, sed in his septem diebus ubicunque primum evenerit jejunare licite valebit. Ex quo velut intellectuali quodam filo rectissimæ regulæ linea, per quatuordecim hebdomadas usque in secundum Junii mensis Sabbatum, itemque inde per alias quatuordecim, ad tertium Septembris Sabbatum: item sive per tredecim, sive per quatuordecim, ad illud proximum ante Nativitatem Domini Sabbatum, ut absque errore eorundem Sabbatorum termini possint inveniri. Ad hoc demonstrandum constituentur feriæ septem cum diebus totidem mensis Martii, id est, a quarta Nonarum usque in septimam Idus, per quos primi Sabbati termini solent variari, et his inspectis res ipsa se nobis aperiat. Ut enim ab ultimo incipiamus, Martius aut quinta feria incipit, et Sabbatum in quo est jejunandum sexto Idus occurrit; aut mensis sexta feria, Sabbatum vero septimo Idus; aut ille feria septima, istud vero octavo Idus; aut mensis prima, quæ est Dominica, et Sabbatum Nonis; aut si ille feria secunda, istud postridie Nonarum. Si vero tertio, istud tertio Nonas; at si Martius feria quarta,

A Sabbatum quarto Nonas. Si ex his singulis terminis adhibita computatione ad terminos Septembris per quatuordecim hebdomadas aciem recte dirigis, liquido pervidebis, in quarto seu septimo mense quartas ferias juxta sui quantitatem suis Sabbatis minus deesse, excepto Septembri, quando ipse incipit feria quinta, Junius quarta, Martius tertia. Qua ex re sic eveniat, prudenti calculatori ad indagandum nequaquam erit difficile. Ex his omnibus ratio manifesta docet, firmiter ac stabiliter esse argumentum, quod ex hebdomadarum numero collectum nunquam nutat, quam quod ex feriarum consideratione compilatum aliquando vacillat. De mense vero decimo nihil aliud dicendum est, nisi ut proximum ante Nativitatem Domini semper observetur Sabbatum, excepto quando vigilia evenerit in sexta feria. Scio me pro certo ita dixisse, et quam verum sit etiam in hac re, de qua præsens tractatus habetur, quæ potero brevitate ex dictis, majorem curabo demonstrare. Igitur Amalarius divinorum officiorum indagator solertissimus, cujus dicta catholicorum virorum sententiis fulgent munita, cum de iisdem disputaret jejunii, sic inter alia dicit: Primi apostolici semper in Decembri mense, in quo Nativitas Domini nostri Jesu Christi celebratur, consecrationes ministrabant, usque ad Simplicium, qui fuit a beato Petro quadragesimus nonus. Ipse primus consecravit in Februario, ni fallor, ullam ob aliam causam, nisi intimando conjungendos propinquius Christi corpori, qui per sacrum mysterium provehantur. Quo nullo modo satius fieri potest, quam si per eos patriarchas, ex quibus Christus natus est, generetur. Quod impossibile est secundum carnem, secundum spiritum dignum et habile, hoc est, ut per interpretationes nominum patriarcharum nascantur mento, qui genealogiæ Christi videntur familiares adscisci. Et quia incongruum est, sicut unicuique generationi singularis hebdomada deputatur, ita per unamquamque hebdomadam consecrationem celebrari, causa congruenti per singula tempora, quæ convenire possunt virtutibus et interpretationibus patriarcharum, qui in articulis genealogiæ positi sunt, consecratio celebratur spiritualis. Per tresdecimdecades annuales, fiunt hebdomadæ quadraginta duæ. Tot generationes secundum Matthæum Christi sunt cum ipso, tot enim hebdomadæ inveniuntur, a primo Sabbato primi mensis usque ad quartum Sabbatum decimi mensis. Consecratio prima celebratur primo Sabbato primi mensis, quæ quasi in loco Abraham generat Christum. Abraham interpretatur pater multarum gentium, cui dictum est: *In semine tuo benedicentur omnes gentes* (Gen. xxii). Si quis consecratus stat in semine multorum convertentium per sua exempla ad Deum, est a primo patriarcha Abraham genitus, est ipsum semen Christus, in quo semine promissum est Abraham benedici omnes gentes. Ipsa consecratio verno tempore celebratur, quod tempus habile est procreationibus. Nam et Abraham tertia ætate fuit hujus mundi, quæ ætas compa-

ratur adolescentiæ, quæ habilis est generationi filiorum. Secunda consecratio est in quarto mense, secundo Sabbato, quod est initium secundi catalogi quatuordecim hebdomadarum. Hæc deputatur in loco filiorum David. David interpretatur *manu fortis*, ipse prostravit Goliath, id est, humilitas superbiam. Qui consecrantur, propterea consecrantur ut fortes sint et per humilitatem dejiciant superbiam. Ipsa celebratur in Junio mense, quando fervor magnus solis est super terram. Omnibus notum est David bellicosum fuisse. Tempus Junii aptum est bellis. Tertia consecratio celebratur in Septembrio tertio Sabbato, quod est initium tertii catalogi. Hæc deputatur generationi Jechoniæ. Jechonias interpretatur *præparatio Domini*. Nullique dubium, si omnes oportet præparari in Adventum Domini, quin potissimum eos qui consecrantur. Neque hoc sine ratione est si computetur catalogus novissimæ tesseradecadis, et semel computetur Jechonias, non amplius inveniuntur cum ipso Christo quam tredecim generationes; si ipse bis computetur, quatuordecim inveniuntur. Sanctus Augustinus causa mysterii perhibet factum esse quod Jechonias, qui interpretatur *præparatio Domini*, bis numeretur in fine prioris et in capite sequentis catalogi, *lapidem angularem*, id est, Christum significans: in quo præparavit Deus pater duos populos quasi parietes in unam jungere domum. Quanquam beatus Hieronymus vitio scriptorum et longitudine temporum inter Græcos et Latinos confusum esse narret, et patrem qui in Hebræo Joachim nominatus est, non in Chaldæam ductum, sed defunctum in terra sua, et filium Joachim de captivitate redeuntem Salathiel genuisse affirmet. Igitur supradictus doctor voluit intelligi ut tredecim et quatuordecim hebdomadæ præfigurarent in mysterio, quod Jechonias semel aut bis poneretur in catalogo. Enimvero omnibus annis tredecim inveniuntur, exceptis his, hoc est, quando Martius feria tertia vel quarta, Nativitas vero Domini nostri Jesu Christi Dominica aut secunda feria acciderint. De hoc jejunio, quod in ipsa solebant vigilia antiquiores celebrare, supra nominatus dixit Amalius: Quæ consecratio habet finem in ipsa Nativitate Christi, sicut quorundam Itatorum, nescio an omnium, adhuc mos est agere ut ego ipse ibidem positus cognovi; sed usus in nostris excrevit Ecclesiis ut in anteriori hebdomada anticipetur, quia illa duo officia jejunii et Natalis Domini non conveniunt simul celebrari. Nam et sicut præveniendo istud anticipamus, ita secundum Sabbatum Junii mensis cum vigilia Pentecostes si provenerit, prolongando in proximum differimus, licet nostri antecessores utrumque in ipsa vigilia sancta simul celebrarent, sicut prætitulatione librorum evidens habemus testimonium. Quid adeo opus est, nunc inquiri, quod tam longo tempore coepit dedisci? attamen ne hujusmodi scientia frauderis, talis inscriptio super hac re habetur in libris nostris: Si evenerint duodecim lectiones in Sabbato sancto Pentecostes, tunc in quarta feria

A cantetur et legatur antiphona: *Exaudi Domine: missa [oratio], preces nostras quæsumus Domine*. Requie in prima hebdomada Quadragesimæ. Lectio: *Dixit Salomon*. Item oratio: *Devotionem populi*. Lectio Isaiæ propheta: *Audi, Jacob*. Alleluia: *Domine Deus salutis*. Evangelium secundum Lucam: *Accedentes discipuli*. Offert: *Viri Galilæi*. Communio: *Pater, cum essem*. Feria sexta antiphona: *Exaudi, Domine: missa [oratio]: Esto, Domine, propitius*. Lectio: *Exsultate, filie Sion*. Alleluia: *Domine, refugium factus es*. Evangelium secundum Lucam: *Venit ad Jesum vir nomine Jairus*. Offert: *Viri Galilæi*. Communio: *Pater cum essem*. Sabbato omnes parati primitus cantent litaniam. Deinde *Kyrie eleison; Gloria in excelsis Deo*. Postea oratio: *Mentibus nostris*. Alia: *Illo nos igne*. Tertia: *Deus qui ad animarum*. Quarta: *Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut salutaribus jejuniis*. Quinta: *Præsta, quæsumus omnipotens Deus, sic nos*. Subsequuntur lectiones cum gradualibus: *Propitius, Protector, Ad Dominum, Dirigatur et Benedicite*. Ad missam: *Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut claritatis*. Lectio: *Cum Apollo esset Corinthi*. Alleluia: *Confitemini*. Tractus: *Laudate Dominum*. Evangelium secundum Joannem: *Si diligitis me*. Offert: *Emitte spiritum*. Comm.: *Ultimo*. Utique secundum consuetudinem antiquam. Gradualia, sicut non solum in nostris libris habetur insertum, sed etiam, ut in quodam ordine secundum sancti Gelasii papæ auctoritatem reperi prætitulatum. Qui mos usque hodie, ut compertum habemus, in sancta Romana servatur Ecclesia. Videtur quoque id hæc narrationi assensum præbere, quod in authenticis Antiphonariis duo tantum *alleluia* inveniuntur descripta; hoc est: *Emitte Spiritum, et Spiritus Domini*; cætera vero a modernis sunt composita. Quapropter intuendum est quia si in monasteriis *alleluia* cantus abundat, quid simplices villarum presbyteri agunt, qui vix duorum tantum notitiam habent? Ut omnium vulgari proverbio utar, aut cantant quod sciunt, aut tacere compelluntur quod nesciunt. Non tamen hæc scribens, sanctissimorum auctoritatem sacerdotum præjudico, quos in sancto Spiritu congregatos, jamdudum audivi in synodalibus suis decretis statuisset ut magis debeant *alleluia* decantari; sed simpliciter quæ sentire potui ad interrogata respondere curavi, consulere volens etiam, si possum, mei similitum imperitiæ, qui tot *alleluia* non norunt cantare. Sic in quodam libello de hoc ordine legi per singulas orationes, debemus mentis humilitatem per genuum flexionem ostendere, excepto iuxta Pentecosten. In sola oratione de camino ignis non flectimus genua, quando Nabuchodonosor compellebat populum adorare statuam quam fecerat, ut separata sit nostra oratio, quæ est ad unum Deum, ab errore gentium. Similem ob causam etiam in Parasceve genua non flectimus pro perfidis Judæis, qui illudendo genua flectebant coram Deo.

ne videamur illos imitari qui opus bonum studebant male operari : quemadmodum tunc ab osculo abstinemus, propter Judæ traditoris exemplum, qui per simulate pacis osculum tradidit Dominum Jesum Christum. Si quis jejunia Quatuor temporum legitimo ordine celebrare desiderat, supra scriptum argumentum ex sententiis sanctorum Patrum collectum observare non negligat. Primum Sabbatum Martii, cum præcedente ejusdem mensis quarta feria, nota diligenter, et ab ipso quatuordecim hebdomadas usque in secundum Junii mensis Sabba-

tum computa, iterumque alias quatuordecim hebdomadas abhinc usque in tertium septembris Sabbatum, quod nullo modo te fallit, connumera, indeque proximum Sabbatum ante Nativitatem Domini, sive quatuordecim, sive tredecim fuerint, semper observa; et in his singulis quatuor Sabbatorum diebus, absque ullo errore occurret tibi legitime illud jejunium, quod in Sacramentorum libris prætitulatur cum duodecim lectionibus celebrandum. Quod si vigilia Natalis Domini in Sabbato venerit, in hebdomada priori idem jejunium debet anticipari.

BERNONIS ABBATIS AUGIÆ DIVITIS LIBER

QUALITER ADVENTUS DOMINI CELEBRETUR QUANDO NATIVITAS DOMINI FERIA
SECUNDA EVENERIT.

(Pez, *Thesaurus Anecd.* IV, II, 39.)

Incipit epistola Bern. Augiensis monasterii abbatis, B ad Aribonem Moguntinum archiepiscopum, de eo qualiter Adventus Domini hoc anno celebrari debeat quando Nativitas Domini secunda feria evenerit.

Summæ dignitatis apice sublimato Ariboni archiepiscopo, per quem in area Domini bona conservis fideliter administratur tritici mensura, Bern, etsi vile Dei Matris mancipium, illud servi boni Euge optat in procæmium.

Quoties in Ecclesiastici ordinis ritu minus concordamus, oportet ut ad consilium magistrorum recurramus, per quos, ut Scriptura testatur, Sapientia divina profunda fluviorum scrutata est et abscondita produxit in lucem, legislatore id etiam præcipiente : *Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi; majores tuos, et dicent tibi.* Hujus rei gratia te potissimum, piissime Pater, de his quæ in dubium de Dominici Adventus celebratione venerunt, consulendum censuimus, cui superna providentia tantam scientiæ plenitudinem donavit, ut te per aquam divinarum Scripturarum non solum usque ad talos vel ad genua, seu etiam usque ad renes transduceret; verum etiam ad ipsum torrentem quem non possis transire perduceret : *Quoniam, inquit, intumuerant aquæ profundæ torrentis, qui non potest transvadari.* Qui etsi non petransiri, ad illum tamen ipsa Dei sapientia adjuvante, quæ per torrentem designatur, potest perveniri. Igitur hujus aquam torrentis, quem nullus mortalium transire potest, aliquatenus tange, ac aliquem intelligentiæ gustum sitibundis pectoribus nostris præbe.

CAPUT PRIMUM.

Proponitur argumentum præsentis quæstionis, et afferuntur diversæ sententiæ, statuiturque non nisi

quatuor hebdomadas Adventui celebrando dandas esse.

Ut enim apertius unde quæramus agnoscas, intimamus quod tamen jam dudum te latere minime credimus, quotiescunque Natalis Domini in secunda feria, velut in præsentis anno, evenerit, magnus error per Ecclesias Dei se infundit, aliis dicentibus non debere plus quam quatuor dies Dominicos cum ipsa sacratissima Dominicæ Nativitatis vigilia celebrari; aliis vero e regione contendentibus, magis oportere quatuor plenas hebdomadas Adventum Domini habere, quintum diem Dominicum specialiter vigiliæ Domini dedicantes, nullum aliud, ut investigare potuimus, defensionis suæ argumentum vel rationem habentes, nisi ut illa quatuor officia, quæ in nocturnalibus Antiphonariis inveniuntur, vel lectiones sanctorum Evangeliorum nec non et apostoli plenius adimpleantur.

Ad hæc alii plenioris veritatis ratione subnixam antiquorum, beati videlicet Gregorii papæ ac presbyteri Hieronymi, proferunt sententiam, quorum alter in libro *Sacramentorum*, id est : *Missali*, ita prætitulavit : *Dominica prima de Adventu Domini; Dominica secunda; Dominica tertia; Dominica quarta, quæ proxima est ante Natale Domini.* Alter vero in *Lectionaria*, quem *librum Comitæ* appellavit, sic : *Dominica quarta ante Natale Domini* (quam Amalarius presbyter *præparationem Dominici Adventus* nominavit), deinde *Dominica quarta ante Natale Domini; Dominica tertia ante Natale Domini; Dominica secunda ante Natale Domini; Dominica prima ante Natale Domini*, ut converso modo, quæ apud Hieronimum dicitur prima vel proxima ante Natale Domini, apud Gregorium dicatur Dominica quarta de Adventu Domini,